

## С Т А Н О В И Щ Е

относно дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“

**Автор** на дисертационния труд: **Марияна Стефанова Косева**

**Тема** на дисертационния труд: „**Авторитетът в образованието**“

Научен ръководител: **проф.д-р Емилия Любомирова Василева**

Изготвил становището: **доц.д-р Стефка Иванова Динчийска**

### **Формален профил на дисертацията**

Марияна Косева е представила за становище комплект от материали, който включва: дисертационен труд, автореферат, публикации. Всички условия и изисквания за придобиване на научната степен „доктор“ по чл.6, ал.2 и 3 на ЗРАСРБ са спазени. Числовите и съдържателните параметри относно обем на дисертацията (209 стр. основен текст) и автореферата (46 стр.), литература от 148 заглавия (81 на кирилица, 63 на латиница и 4 интернет сайта), приложения (11 стр.), публикации (3) отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет.

В структурно-композиционен план дисертацията е със стандартна академична архитектура: увод, три глави, изводи и заключение, списък на използваната литература и 4 приложения. Като логически конструкти те представят изследването в цялостно функционално единство и интегритет между теоретичните, емпиричните и интерпретативните аспекти, етапи, резултати и изводи по темата.

В стилно-езиково отношение дисертационният труд е издържан, притежава богата стилистика и коректна научна терминология.

Техническото изпълнение е акуратно изпълнено, информацията е подкрепена с визуални изображения, монтирани на съответните места.

### **Съдържателен профил на дисертационния труд**

Дисертацията е ориентирана към сложен и недостатъчно изследван в теорията и практиката проблем, чиято актуалност е защитена в увода. Приведените аргументи открояват четири фокуса, в които рефлектира тази актуалност:

- първо, генезисът на научния интерес към проблема, който доказва неговата контрастна биография: стародавност и „младост“, от една страна, и епизодичност на изследванията у нас, от друга;
- второ, кризата в образованието, отразяваща ниските учебни резултати, увеличаващата се агресивност, демотивацията на учениците, липсата на доверие, дистанцията и размиването на връзката между училището и семейството;
- трето, значимостта на авторитета като една от предпоставките за позитивна промяна в образователната система;
- четвърто, полифункционалността на авторитета като динамичен феномен и възможността за анализ и разбиране на социално-педагогическия реалитет.

Обосновката звучи убедително и ангажиращо с открито присъстваща лична позиция на автора.

В увода е представен и концептуалния блок, който обхваща основните компоненти (обект, предмет, цел, задачи, изследователски въпроси, методи) с внимателно и точно изградени формулировки, разположени в логическо единство и субординация с темата.

Дисертационният труд на ас.Марияна Косева е сериозно и задълбочено научно изследване на проблем, чиято значимост за педагогическата теория, за социалната, академичната и педагогическата практика непрекъснато ще нараства успоредно с процесите на интензивна промяна и преодоляване не само на кризата на авторитета, но и на кризата в образованието и в обществото като цяло.

В този контекст могат да се проследят основните сюжетни линии в изследването, които бележат и силните страни на дисертацията.

#### **Авторитетът като социален феномен**

Впечатляващ е многостранният обхват на теориите, посветени на работния проблем, реализиран от позициите на историческия, социологическия, психологическия и сравнителния подходи. Съдържанието е структурирано в четири взаимосвързани параграфа по оста – дедукция/индукция: етимология на понятието, неговите обществени измерения, акценти в психологическия анализ на авторитета. Чрез безспорно изградените си умения за обработка на информацията Косева е успяла да обхване многопластовата структурна холистичност на авторитета като феномен, да открие смисловото му многообразие и задължителната връзка с конкретната историческа и социокултурна реалност, факт, който гарантира коректността на теоретичния анализ.

Прави впечатление, че авторката проявява непрекъснат стремеж за отразяване на разнопосочността в трактовките на авторитета от позициите на различните изследователски ориентации - познавателни, теоретични, методологични. Този подход, на пръв поглед, е формално-логически, но различният поглед към понятието разширява перспективите за обхват на явлениято и обогатява и детайлизира представата за него, без да поставя граници, които биха затворили анализа като моноизмерен.

Четвъртият параграф на първа глава, озаглавен „Междинна равностметка“ доказва способността на Косева за осмисляне, обобщаване на многопосочните теории, концепти, идеи, възгледи и извеждане на най-значимите характеристики на авторитета като социална релация, форма на социална връзка, зависимост между авторитет и власт; йерархичност на отношенията, респект към другия, приемане на авторитета му и поставяне в доброволна зависимост върху основата на доверие, реализиращи се в конкретна за участниците сфера на активност.

#### **Авторитетът като педагогически феномен**

Ас. Марияна Косева е педагог с богата академична практика и затова е успяла да направи с поглед „отвътре“ компетентна интерпретация на авторитета в образованието като пресечна точка на философските, социологическите и психологическите му проекции. Точно дефинирана е същността и спецификата на научния интерес към авторитета в образованието като събирателен образ: авторитет, делегиран от обществото на конкретна институция и собствено педагогическо отношение вътре в рамките на самата институция. От среза на различните класически и съвременни педагогически концепции и възгледи докторант Косева достига до редица важни за теорията и практиката съждения: разбирането на педагогическия авторитет като ядро, цел и средство на възпитанието; корелацията между служебен и личностен авторитет; връзката между социалните и

ситуативните констелации; учителят като институционален, епистемичен, функционален и личностен авторитет.

Специално място е отделено на кризата в образованието с коментар върху причините (технически, икономически, социални, културно-социологически), които я провокират. Изведен е набор от предпоставки, които предизвикват кризисни ситуации: разминаването между нормативен и личностен авторитет, наличието на противоречия в културно-ценностната система, съществуващата противоположност между реални и идеални ценности, съотношението между общокултурни и субкултурните ценности.

Прегледът на теорията доказва правопрпорционалната зависимост между кризата на авторитета в обществото и кризата на авторитета в педагогическото пространство.

### **Авторитетът като изследователски проблем**

Независимо, че авторитетът е сложен и труден за проучване проблем, поради динамичната му изменчивост и високата степен на субективизъм, Косева е проявила необходимата изследвателска амбиция и риск. Организацията и процедурата на изследването са структурирани в конкретни логически фази, които маркират диапазона и параметрите на дисертационното изследване. За коректността и достоверността на процедурата допринася широкият профил на изследвания контингент от различни селища и различен тип училища. Сполучлива изследователска идея е успоредното изследване на ученици и учители за постигане на по-точни диагностични констатации. Конструираният изследователски инструмент под форма на адаптирани полуструктурирани интервюта осигурява по-висока степен на валидност на постигнатите резултати, изводи и препоръки. Предвидената дихотомичност в отговорите на изследваните лица е предпоставка за обмислени, а не ситуативни вербални и емоционални реакции.

Анализът на емпиричните резултати е направен по посока на няколко дименсии: вида на авторитета (деонтичен и епистемичен), целеви групи, категории, критериални единици, честота на проявление, аргументи, тенденции, взаимозависимости в твърденията.

Детайлизираният анализ предлага широко поле за промяна, както на педагогическите концепции, така и на стратегии за осигуряване на по-висок обществен престиж на учителската професия. Интегративният характер на работния проблем като рефлексор на сложността и многообразието на педагогическите реалности и перспективи и органическата му връзка със социалните механизми отварят пространството за откриване на нови педагогически ресурси.

Сравнителните паралели са успешен старт за разработване на съдържателни и полезни за всички субекти в педагогическото взаимодействие (учители, ученици, родители) програми и технологии за съвместна дейност и сътрудничество за позитивни промени.

Като цялост проучването е реализирано с изследователска отговорност, дисциплинираност и прецизност.

### **Научни и научноприложни приноси на дисертационния труд**

Според мен посочените от ас.Марияна Косева приноси на дисертационния труд в научно-теоретичен и практико-приложен план са обективно отражение на представените резултати и дейност, защото са апробирани в убедително емпирично изследване.

Към тях бих прибавила:

- изследването и резултатите от него като надежден емпиричен материал компенсират в голяма степен дефицити по работната тема в социално-педагогическата и академичната практика у нас;

- изследователската процедура в съчетание с професионалната компетентност на докторанта е еталон на систематично научно изследване;
- представен е качествен текст с възможност за трансфер и инициране на нови идеи и изследователски въпроси/решения в педагогическата теория и академичната подготовка на бъдещите специалисти по педагогика.

**Въпрос:** Какви стъпки могат да се предприемат за популяризиране на резултатите от емпиричното изследване в педагогическата практика и/или включването им в университетската педагогическа общност?

### **Автореферат и публикации**

Авторефератът като цяло отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд и в синтезиран вариант представя неговите основни конструкции.

По темата на дисертацията са депозиран три публикации, в които логически имплицитно се коментират и популяризират различни ракурси на работния проблем.

### **Заключение**

Дисертационният труд, научните приноси, публикациите по темата отговарят на областта и професионалното направление за присъждане на образователната и научна степен: „Доктор“.

Представените материали доказват високо ниво на професионална компетентност, детайлно познаване на работния проблем и лична ангажираност към изследваната проблематика, изследователска култура, способност за формулиране и доказване на научни хипотези, откриване на нови изследователски проблеми, дискусии и решения.

Горепосочените аргументи са основанията ми да предложа на научното жури на **Марияна Стефанова Косева** да бъде присъдена **ОНС “Доктор“** в Област на висшето образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика; Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика.

20.11.2018 г.  
гр. Стара Загора

**Подпис:** .....  
/доц.д-р Стефка Динчийска/